

1

De woestijn kent het verstrijken der jaren niet. De tijd wordt hier gemarkeerd door slechts drie dingen. Door het opkomen en ondergaan van de zon, elke dag weer om ieder met haar vuur te zegenen of te vervloeken. Door het vallen van de regen, misschien twee keer in de winter als de goden ons goedgezind zijn. En door het sterven van jong en oud, als dezelfde speelbal van dezelfde goden.

Ik stond alleen op het dakterras van het paleis Marid, hoog boven de oase van Duma, terwijl de zon langzaam achter het bloedrode zand zakte. Mijn één jaar oude zoontje zoog luidkeels aan mijn borst, verborgen onder een witte sjaal die hem tegen de buitenwereld beschermde.

Die wereld werd beheerst door twee soorten mensen: de nomaden die bekendstonden als bedu of bedoeïen en in grote en wijdverspreide stammen door de woestijn trokken, zoals de Kalb en Thamud. En mensen die niet trokken, maar in grote steden woonden die geregeerd werden door koningen en keizers. Daartoe behoorden bijvoorbeeld de Nabateeërs, de Joden, de Romeinen en de Egyptenaren.

Twee verschillende soorten mensen, maar ze leefden en stierven allemaal door hetzelfde zwaard.

Dit land kende meer oorlog dan vrede, omdat vrede alleen

bereikt kon worden door onderdrukking en door dubieuze verbintenissen tussen stammen en koningen, die bij het omslaan van de wind ook zomaar weer in vijanden konden veranderen.

En zoiets hing nu in de lucht.

Ik had mijn zoon naar mijn vader vernoemd, Ramin bin Malik – dat was voor ik terugkeerde naar Duma en me pas echt bewust werd van de grote kloof die mij en mijn vader scheidde. De sjeik tolereerde mijn aanwezigheid alleen maar omdat zijn vrouw, Nashquya, hem had overgehaald. Ik was dan misschien een bastaard, zo had ze hem blijkbaar duidelijk gemaakt, maar mijn zoon was hoe dan ook zijn kleinzoon. Ze stond erop dat hij ons in zijn huis opnam.

Nasha was geen vrouw die je kon negeren – ze was de nicht van koning Aretas van de Nabateeërs, die alle handelsroutes door de woestijn in handen had. Mijn vader had zijn grote rijkdom te danken aan zijn verbintenis met koning Aretas, die besloten lag in zijn huwelijk met Nasha.

Toch bleef ik voor hem vooral een symbool van schande. Zonder Nasha's niet aflatende vriendelijkheid tegenover mij zou hij me ongetwijfeld alleen de wildernis in hebben gestuurd om ergens te creperen, zodat hij mijn zoon als zijn eigen kind kon opvoeden.

Nasha was onze enige redder. Ze was de enige die van mij hield.

En nu lag ze, meer dood dan levend, in haar slaapvertrek, twee verdiepingen onder het dakterras waar ik me bevond.

Sinds ze ziek was geworden, had men mij verboden haar te bezoeken, maar ik kon me niet langer inhouden. Zodra mijn zoon verzadigd was en in slaap viel, zou ik hem in mijn kamer leggen en ongezien Nasha's kamer in proberen te glippen.

Voor me lagen de fonteinen en bekkens van Duma, die leven schonken aan duizenden dadelpalmen die zich langs de wadi uitstrekten; het was in de lengte ruim een uur lopen en in de breedte zeker een half uur. Er stonden ook olijfbomen, maar dat waren er veel minder. De oase herbergde ook granaatappelstruiken, en appel-, amandel- en citroenbomen die veelal door de Nabateeërs in de woestijn waren geïntroduceerd.

En wat hier niet groeide, werd door karavanen aangevoerd. Wierook en mirre, voor de Egyptenaren en Romeinen net zo waardevol als goud, omdat ze de heilige aroma's gebruikten om hun doden te begeleiden naar het leven na de dood. Uit India en de Golf van Perzië: rijke specerijen, fel gekleurde stoffen en aardewerk. Uit Mesopotamië: tarwe, gerst, gierst en paarden.

Al die schatten werden over de Arabische zandvlakten vervoerd via de drie verschillende handelsroutes, waarvan er een door Duma liep, dat midden in de uitgestrekte noordelijke woestijn lag. Sommigen beweerden dat Arabië zonder het water in Duma een schim zou zijn van wat het was.

De oase was daadwerkelijk een sieraad voor de grote woestijn. Duma was bovendien rijk dankzij de aanzienlijke belasting die werd geheven door de stam van mijn vader, de Banu Kalb. De karavanen passeerden regelmatig, en soms trokken er wel duizend kamelen langs, beladen met meer rijkdommen dan menig bedoeïenenstam ooit in zijn hele leven zou aanschouwen.

Zo veel overdaad, zo veel glorie, zo veel eer. En ik, de enige donkere vlek in mijn vaders rijk, werd gedefinieerd door schande, en een deel van mij verafschuwde hem erom.

Kleine Rami was onrustig, wilde meer melk, en ik tilde mijn witte sjaal op en onthulde daarmee dat lieve gezichtje en ogen, groot van onschuld en verbazing. Zijn honger was net zo snel gegroeid als zijn warrige zwarte haar, dat sinds zijn geboorte nog niet geknipt was.

Ik verlegde hem naar mijn andere borst, schoof mijn jurk opzij en liet hem drinken terwijl ik omhoog keek.

Als slaaf, gedrild voor de hoogste posities in Romeinse huishoudens, was ik goed opgeleid, met name in de talen, want de Romeinen waren dol op verre landen. Tegen de tijd dat ik in de puberteit kwam, sprak ik Arabisch, de taal van de woestijn; Aramees, de handelstaal van de Nabateeërs en de gangbare taal in Palestina; Latijn, de taal van de Romeinen, en Grieks, dat vooral in Egypte veel werd gesproken.

En toch waren die talen als bittere kruiden op mijn tong, want zelfs mijn opleiding irriteerde mijn vader.

Ik bestudeerde de horizon. Nog maar drie dagen geleden waren de dorre duinen, net achter de oase, bezaaid geweest met zwarte tenten. De Duma-markt had duizenden Kalb en Tavy en Assads getrokken – stuk voor stuk stammen die samenwerkten met mijn vaders stam. Een week vol feestelijkheden en handel had hun buiken gevuld en hun kamelen beladen met genoeg voorraden om hen de komende maanden te voorzien. Nu was iedereen weer weg en was Duma min of meer verlaten, een stad vol lome kamelen die lui graasden of in de zon lagen te slapen.

Naar het zuiden lag de onverbiddelijke Al Nafud-woestijn, voorbehouden aan bedoeïenen die het lot graag tartten.

Een dag rijden in oostelijke richting voerde naar Al Jawf, het bastion van de Thamud-stam, lange tijd onze bittere vijand. Het enige wat hun aasgieren ervan weerhield neer te dalen op Duma was de angst voor koning Aretas, Nasha's oom, die een bondgenoot was van mijn vader en een enorm leger had. Hoewel zowel de Thamud als de Kalb sterk waren, kon geen van beide stammen zich zonder de steun van Aretas in de oase handhaven.

Maar mijn vaders bondgenootschap met Aretas lag besloten in Nasha's leven.

Op haar beurt was Nasha degene die mij mededogen en een leven garandeerde.

En nu zweefde ze op de drempel van de dood.

Die gedachte leidde me zo af dat ik niet doorhad dat de kleine Rami niet langer dronk. Hij was in slaap gevallen, blind voor de zorgen die zwaar op mij drukten.

Het was zover. Als ik bij Nasha betrap werd, zou mijn vader woest kunnen worden en kunnen beweren dat ik schande over zijn vrouw bracht door haar kamer te betreden. En toch kon ik niet langer bij haar wegblijven. Ik moest nu gaan, nu Rami nog bij het altaar van de maangod Wadd was om tot hem te bidden.

Ik drukte mijn zoon dicht tegen me aan, ging snel de drie trappen af en liep op mijn blote voeten naar mijn kamer achter in het paleis, zo stil mogelijk opdat de bedienden me niet zouden opmerken. Het fort was in stilte gehuld.

Ik legde mijn zoon op de slaapmat, sloot zachtjes de deur, tilde mijn wapperende jurk met een hand op zodat ik me vrijelijk kon bewegen en rende door de onderste gang. Snel een trap op en door de hal die naar de zuidkant van het paleis leidde.

‘Maviah?’

Ik hapte naar adem en toen ik me omdraaide, zag ik Falak, Nasha’s goed doorvoede bediende, die in de deuropening van de keuken stond.

‘Waar ga jij zo gehaast naartoe?’ vroeg ze neerbuigend, want zelfs de bedienden keken op mij neer. Ik wist me snel te herpakken. ‘Heb je mijn vader gezien?’

Ze bekeek me argwanend. ‘Het gaat je niets aan, waar die is.’

‘Weet je wanneer hij terugkomt?’

‘Wat kan het je schelen?’ Haar ogen bleven op mijn jurk rusten, een simpel katoenen geval dat gewone burgers droegen, niet het weelderige, versierde zijde dat de mensen uit hogere kringen in de Marid aanhadden. ‘Waar is het kind?’

‘Dat slaapt.’ Ik liet mijn jurk los en bleef staan, alsof ik niet helemaal wist wat ik moest doen.

‘Alleen?’ vroeg ze drammerig.

‘Ik wilde mijn vader vragen of ik voor Nasha mag bidden,’ zei ik.

‘En wat helpen jouw gebeden in dit geval? Beledig hem niet met zo’n verzoek.’

‘Ik dacht enkel –’

‘De goden luisteren niet naar hoeren!’

Haar toon was wreed, wat eigenlijk niet gebruikelijk was voor haar. Ze was enkel bang voor haar toekomst als haar meesteres niet zou herstellen.

‘Zelfs een hoer mag van Nasha houden,’ zei ik voorzichtig. ‘En zelfs Nashquya mag van een hoer houden. Maar ik ben geen hoer, Falak. Ik ben de moeder van mijn vaders kleinzoon.’

‘Dan moet je naar je zoon toe, waar je hoort.’

Ik had iets terug kunnen zeggen, maar ik wilde haar achterdocht niet wekken.

Ik boog respectvol het hoofd. ‘Als je Nashquya ziet, wil je haar dan zeggen dat zij die van haar houdt voor haar bidt?’

Falak aarzelde, en zei toen vriendelijker: ‘De priester is nu bij haar. Ik zal het haar zeggen. Ga op je kind passen.’

Toen verdween ze de keuken in.

Ik draaide me onmiddellijk om en haastte me de gang door, de hoek om, langs de ontvangstruimte waar mijn vader bezoekers ontving, weer een trap af en naar het slaapvertrek waar Nasha zich had teruggetrokken.

Falak had gezegd dat er een priester bij haar was, en daarom glipte ik de aangrenzende badkamer in en schoof het zware gordijn net ver genoeg open om in Nasha’s kamer te kunnen kijken.

Ik was niet voorbereid op wat mijn ogen daar aantroffen. Haar bed stond op een verhoogd stenen platform, heel anders dan gebruikelijk was bij bedoeïenen, die er de voorkeur aan gaven op de grond op dierenvelen en kleden te slapen. Op het plateau was een matras van geweven palmladeren gelegd, gewikkeld in het fijnste parse linnen. Bij het hoofd- en voeten-einde lagen rode en gouden kussens met zwarte franje – dit was een Nabatese vrouw die aan luxe gewend was. Nasha lag tegen een van de kussens geleund, haar gezicht bleek alsof het met as was gewassen, haar ogen geloken. Ze droeg enkel een dunne linnen jurk; hij plakte aan haar huid, die glom van het zweet.

Een van de priesters van de maangod Wadd, gestoken in een lange, witte mantel met een blauwe zoom, zat bij het voeten-eind. Hij wuifde met een grote hand met lange vingernagels over een kleine, ijzeren kom met brandende wierook en mompelde gebeden die om genade vroegen van Duma’s god. Zijn ogen weken niet van zijn taak, zozeer ging hij op in zijn incantaties.

Nasha’s ogen gingen wijd open en ik wist dat ze me gezien had. Mijn adem stakte in mijn keel, want als de priester me ontdekte, zou hij me zeker bij mijn vader verklikken.

Nasha was alert genoeg om weg te kijken en zwakjes haar arm op te tillen.

‘Laat me alleen,’ zei ze met iele stem.

Het gezang van de priester viel stil en hij keek haar aan alsof ze hem net van zijn kleding had beroofd.

Nasha gebaarde naar de deur. 'Laat me alleen.'

'Ik begrijp het niet.' Hij keek verward naar de deur. 'Ik... de sjeik heeft me ontboden om zijn vrouw te laten herrijzen.'

'En, ziet ze er herrezen uit in uw beleving?'

'Maar natuurlijk niet. De god van Duma hoort nog maar net mijn gebeden en is net ontwaakt uit zijn slaap. Ik kan onmogelijk nu gaan.'

'Hoelang bent u al aan het bidden?'

'Sinds de zon hoog aan de hemel staat, maar –'

'Als het zo lang duurt om uw god te wekken, dan heb ik blijkbaar een andere priester en een andere god nodig.'

Zoals Al-'Uzzá, de Nabatese god tot wie Nasha bad, dacht ik bij mezelf. Al-'Uzzá sliep misschien niet zo diep als Wadd, maar ik had nog geen god ontmoet die veel aandacht besteedde aan stervelingen, hoezeer ze ook smeekten en baden.

'De sjeik heeft me ontboden,' herhaalde de priester.

'En nu beveel ik, Nashquya, nicht van de Nabatese koning Aretas, u,' zei ze met raspende stem. 'U bent hier alleen met de vrouw van een ander, en die vrouw heeft u verzocht te gaan. Ga terug naar uw tempel en gedraag u zoals het hoort.'

Zijn gezicht trok bleek weg bij haar insinuatie. Met zijn kaken open geklemd wierp hij Nasha een boze blik toe, spooog vol afschuw op de grond en verliet de kamer met lange, beledigde stappen.

Zodra de deur achter hem dichtviel, schoot ik de kamer in, me ervan bewust dat het verslag dat de priester ongetwijfeld uit ging brengen Rami's terugkeer zou bespoedigen.

'Nasha!' Ik rende naar haar bed en viel daar op mijn knieën. Ik pakte haar hand en kuste die, verrast door de hitte van haar huid. 'Nasha... het spijt me. Ze hebben me verboden hier te komen, maar ik kon niet langer wegblijven.'

'Maviah.' Ze glimlachte. 'De goden hebben het verzoek van een stervende beantwoord.'

Ze ijldde van de koorts, dat kon niet anders.

Ik liep snel naar een kom bij de muur, doopte een doek in het koele water, wrong die uit en ging weer op mijn knieën bij Nasha's bed zitten.

Ze wierp me een waarderende blik toe toen ik het zweet van haar voorhoofd depte. Ze brandde van binnenuit. Ze noemden het zwarte koorts, maar veel ziekten waren nog onbekend.

‘Je bent sterk, Nasha,’ zei ik. ‘De koorts trekt wel weg.’

‘Het duurt al twee dagen...’

‘Ik had voor je kunnen zorgen!’ riep ik uit. ‘Waarom mocht ik je niet bezoeken?’

‘Maviah, mijn lieve Maviah. Altijd zo gepassioneerd. Zo bereid te dienen. Als je geen slavin was, zou je een ware koningin zijn geweest.’

‘Spaar je krachten,’ berispte ik haar. Ze was de enige met wie ik zo makkelijk kon praten. ‘Je moet rusten. Wanneer heb je voor het laatst het poeder van de ghadavrucht genomen? Hebben ze je Perzische kruiden gegeven?’

‘Ja... ja, ja. Maar dat doet er niet meer toe, Maviah. Het heeft me in zijn macht.’

‘Dat mag je niet zeggen!’

‘Het heeft me te pakken en ik heb vrede gesloten met de goden. Ik ben een oude vrouw.’

‘Hoe kun je zo iets zeggen? Je bent nog jong.’

‘Ik ben twintig jaar ouder dan jij en ik ben er klaar voor mijn einde tegemoet te gaan.’

Ze glimlachte, maar ik vroeg me af of haar geest al aan het vertrekken was.

‘Rami is naar het heiligdom van Wadd om het bloed van een geit te offeren,’ zei ze. ‘Dan zijn alle goden gunstig gestemd en kan ik in vrede overgaan naar het volgende leven. Vrees niet voor mij.’

‘Nee, ik sta de goden niet toe je zo snel al weg te nemen! Ik kan het niet verdragen zonder jou verder te moeten!’

Haar gelaatstrekken werden zachter bij mijn woorden en haar ogen zochten de mijne. ‘Je bent mijn enige zuster, Maviah.’ We waren niet in bloed met elkaar verbonden, maar het voelde wel alsof ze mijn zus was.

Haar gezicht stond zorgelijk. Een traan glipte uit een ooghoek. ‘Ik ben nauwelijks een vrouw te noemen, Maviah,’ zei ze moeizaam.

‘Doe niet zo belachelijk.’

‘Ik kan niet eens een zoon baren.’

‘Maar je hebt Maliku.’

‘Maliku is een tiran!’

Rami’s zoon van zijn eerste vrouw was nog maar een klein jongetje geweest toen Nasha naar Duma kwam om Rami’s bondgenootschap met het Nabatiese koninkrijk met een huwelijk te bezegelen. Hij was twee jaar ouder dan ik en ging ervan uit de volledige heerschappij over de Kalb van zijn vader te erven, hoewel ik er niet helemaal zeker van was dat Rami hem vertrouwde.

‘Sst,’ fluisterde ik, en ik wierp een blik op de deur. ‘Je ijlt!’ Maar ook ik verafschuwde Maliku. Misschien wel net zozeer als hij mij verachtte, want hij had geen andere liefde te schenken dan de liefde die hem zijn positie, zijn macht en zijn bezittingen bracht.

‘Ik ben stervende, Maviah.’

‘Je gaat niet dood, Nasha.’ Ik omklemde haar hand. ‘Ik zal tot Al-‘Uzzá bidden. Ik zal tot de godin Isis bidden.’ Ik had in Egypte geleerd te bidden tot Isis, die bij de Nabateeërs Al-‘Uzzá werd genoemd, omdat zij gezien werd als beschermer van kinderen, vriend van slaven en onderdrukten – de hoogste godin. En toch was ik er al van overtuigd dat ook zij, die mij in Egypte ooit gunstig gestemd was geweest, mij ofwel de rug had toegekeerd of domweg doof was geworden. Of misschien was ze alleen maar een ingenieus verzinsel van mannen om vrouwen die in schande leefden het hoofd mee op hol te brengen.

‘De goden hebben mijn laatste verzoek al verhoord, ze hebben mijn zuster hier gebracht,’ zei ze.

‘Houd op! Je ijlt. Jij bent de koningin van deze woestijn, vrouw van de sjeik, die honderdduizenden kamelen beheert en over alle Kalb regeert, die naar Duma opkijken.’

‘Ik ben zwak en door wormen verteerd.’

‘Jij staat in de bloedlijn van Aretas, wiens rijkdom benijd wordt door iedereen in Rome en Palestina en Egypte en Arabië. Jij bent Nashquya, voor altijd mijn koningin!’

Bij die woorden keek ze me vastberaden maar zwijgend aan. Toen ze eindelijk sprak, klonk haar stem beheerst.

‘Nee, Maviah. Jij bent het die op een dag over dit uitgestrekte rijk zult heersen, in opdracht van de goden. Dat staat zo geschreven.’

De koorts had haar nu blijkbaar echt te pakken, en haar houding maakte me bang.

‘Ik zag dat toen je voor het eerst bij ons kwam,’ zei ze. ‘Geen enkele vrouw in Arabië, afgezien van vroegere koninginnen, is zo waardig als jij. Niemand zo mooi als jij. Niemand zo imponerend als jij.’

Wat moest ik zeggen op dat soort koortspraat? Ze kon niet weten dat die woorden me belachelijk maakten, een vrouw doordrenkt met het bloed van de schande.

‘Je moet rusten,’ wist ik uit te brengen.

Maar ze greep mijn hand nog steviger beet.

‘Neem je zoon weg van hier, Maviah! Vlucht met hem voordat de Nabateeërs zijn hoofd tegen de rotsen kapotslaan. Ga weg uit Duma en red je zoon.’

‘Mijn zoon is Rami’s zoon!’ Ik trok mijn hand los, geschokt door wat ze zei. ‘Mijn zoon is veilig bij mijn vader!’

‘Jouw vaders verbintenis met de Nabateeërs berust enkel op mijn leven,’ zei ze. ‘Ik was aan Rami’s zorgen toevertrouwd. Denk je dat koning Aretas zomaar zal accepteren dat ik dood ben? Rami heeft de goden beledigd.’

‘Welke god heeft hij dan beledigd?’

‘Hoe moet ik dat weten? Maar ik zou niet zo ziek zijn als hij dat niet had gedaan.’ Dat werd zo gezien – de goden maakten hun ontevredenheid altijd duidelijk. ‘Aretas zal hem zijn woede hierover laten voelen, en wel zo dat iedereen het ziet, opdat zijn faam niet wordt aangetast.’

‘Maar honderdduizend Kalb dienen Rami,’ zei ik in een wanhopige poging haar angst te bezweren – want ik vreesde hetzelfde.

‘Dat is alleen maar vanwege zijn bondgenootschap met Aretas,’ zei ze. ‘Als ik sterf en Aretas zijn steun intrekt, dan vrees ik om Rami’s leven.’

Het beetje eer dat ik nog aan dit leven zou weten te ontfuselen, moest van mijn vader komen, de grootste aller sjeiks die

nooit kon falen. Mijn enige doel was het zijn goedkeuring te verwerven door hem te eren – zoals alle bedoeïenendochters doen. Als zijn macht over de woestijn werd aangetast, zou ik helemaal niets meer waard zijn.

‘Hij heeft de oude gebruiken losgelaten,’ fluisterde Nasha, ‘hij is niet zo sterk meer als hij ooit was.’

Bedoeïenen zijn nomaden, heer en meester over de woestijn, vrij om hun kameel en tent ergens op te slaan of er neer te strijken. Ze zijn aan niemand verantwoording schuldig, hooguit aan een andere bedoeïen die hetzelfde stuk land op het oog heeft. Zo is het altijd geweest, reeds lang voor de tijd van Abraham en zijn zoon Ismaël, de oude stamvader van de bedoeïenen in noordelijk Arabië.

Zoals de traditie het wil, betekent een leven op een vaste plek het einde van de bedoeïenen-manier van leven. Mobiliteit is essentieel om in een dergelijk uitgestrekt land te kunnen overleven. Bij veel stammen stond zelfs de doodstraf op het optrekken van permanente bouwwerken.

Door de macht te grijpen in Duma, een stad opgetrokken uit stenen muren en bouwwerken zoals het paleis Marid – een heus fort – hadden Rami en zijn onderdanen de heilige leefwijze van de bedoeïenen geschonden, hoewel de rijkdom die deze misstap met zich meebracht de meesten blind had gemaakt.

Dat wist ik ook wel, maar het uit Nasha’s mond te moeten horen, maakte dat de angst in mij opborrelde. Ik depte opnieuw haar voorhoofd met de koude doek.

‘Rust nu maar. Je moet slapen.’

Nasha zakte dieper in de kussens en sloot haar ogen. ‘Bid tot Al-‘Uzzá,’ fluisterde ze na een tijdje. ‘Bid tot de godin Isis. Tot Dusharra. Tot Allāt. Bid tot jezelf om ons allen te redden.’

Ze zweeg, ademde diep in.

‘Nasha?’

Ze antwoordde niet. Ik duwde een paar losse haarlokken uit haar gezicht.

‘Nasha, lieve Nasha, ik beloof je dat ik zal bidden,’ fluisterde ik.

Ze bewoog niet, misschien sliep ze wel.

‘Ik beloof je plechtig dat ik zal bidden.’

‘Maviah,’ fluisterde ze.

Ik keek naar haar gezicht, zo bleek maar ook zo vredig.

‘Nasha?’

‘Maviah...’

Het waren de laatste woorden die ik Nashquya van de Nabateërs, vrouw van mijn vader en als een zus voor mij, in dit leven hoorde spreken.